Hoewel in gedeelten van deze roman enkele werkelijk bestaande namen worden genoemd, zijn alle personages en omstandigheden verzonnen met elementen van verschillende individuen en ook van de verbeelding. De auteur heeft niet willen verwijzen naar een persoon, instelling of bestaand feit, en er zijn geen redenen dit te veronderstellen.

Voorwoord

Na het lezen van *El invierno de Gunter* van Juan Manuel Marcos begreep ik dat de vertaling van deze roman een enorme uitdaging zou betekenen. In eerste instantie leek het een lappendeken van verschillende verhalen in verschillende stijlen te zijn. Op het ene moment een politiek geladen realistische tekst, dan weer zeer poëtisch, maar ook met veel gevoel voor humor, donker en dramatisch naast licht en komisch. Juist deze afwisseling maakt de roman in mijn ogen zeer bijzonder.

Gunters Winter speelt zich af tijdens de Falkland-oorlog en handelt over de dictatuur die de bevolking van Paraguay en Argentinië in een ijzeren greep hield. De schrijver verhaalt uit eigen ervaringen over vervolging, gevangenschap, marteling en ballingschap. De strijd van het volk om dit regime te trotseren en te overleven is dan ook een van de voornaamste thema's van de roman. Juist deze strijdbaarheid geeft het boek toch optimisme mee, met het vertrouwen dat het goede in de wereld het uiteindelijk zal winnen van het kwaad, zoals gesymboliseerd door het Land zonder Kwaad in de primitieve cultuur van de Guaraní.

Ondanks de politieke lading van de tekst, leest het nooit als een pamflet. Er is altijd ruimte voor lyrische ontspanning, een vindingrijke kwinkslag.

De auteur neemt ons mee op een literair avontuur met Gunter en zijn familie door verschillende tijden, plaatsen, gebeurtenissen en emoties, waarin de personages sterk worden neergezet. Hierbij maakt hij op een levendige manier gebruik van zijn taalvirtuositeit met vele woordspelingen en van de grove taal van het volk, die ik zo veel mogelijk in de vertaling heb geprobeerd te verwerken. Naast deze taalgrappen strooit hij met erudiete verwijzingen uit de literatuur, filosofie en kunst, uit zowel de klassieke als uit de Latijns-Amerikaanse cultuur. Net als andere schrijvers van de zogenaamde Latijns-Amerikaanse post-boom generatie (Manuel Puig, Isabel Allende, Antonio Skármeta, Ángeles Mastreta, Laura Esquivel) giet hij historische feiten in een postmoderne stijl.

In het geboorteland van de schrijver is Gunters Winter gekozen tot een van de tien belangrijkste boeken in de geschiedenis van het land en tot

EERSTE DEEL

1

Vlak voordat hij het vliegtuig naar Corrientes zou nemen, had Toto Azuaga in Oklahoma zijn laatste college van de herfst gegeven. Duffe studenten van de postdoctorale opleiding knipperden met hun ogen in de kleine *Seminar Room* op de dertiende verdieping van de *Cathedral of Learning.* Azuaga had een laatste bezorgde blik geworpen op de grote hoeveelheid sneeuw die maar bleef vallen, schraapte zoals altijd zijn keel en begon:

- Zoals in alle primitieve samenlevingen van het Zuid-Amerikaanse continent was het religieuze leven van de Tupí-Guaraní gericht op het sjamanisme. De *payé*, of sjamaanse geneeskundigen, voeren dezelfde taken uit als op andere plaatsen, en het rituele leven staat altijd in dienst van de regels voor maatschappelijke samenhang, levensregels opgelegd aan de mens door cultuurhelden (de Zon, de Maan, etc.) of door mythische voorouders. Tot hier verschillen de Tupí-Guaraní eigenlijk niets van andere samenlevingen in de jungle. Uit kronieken van Franse, Portugese en Spaanse reizigers blijkt echter dat er wel een aanzienlijk verschil bestaat, waarbij aan de Tupí-Guaraní een absolute originaliteit wordt toegedicht in vergelijking met andere Zuid-Amerikaanse primitieve volken. Waar gaat het hier over? De Europeanen zien in de onophoudelijke oorlogen tussen de stammen en hun religieuze uitingen alleen maar een uitdrukking van heidendom en de hand van Satan. De vreemde profetische traditie van de Tupí-Guaraní gaf vaak aanleiding tot een verkeerde voorstelling van zaken. Tot voor kort werd gedacht dat het een typisch messianisme was in tijden van crisis, een reactie tegen de overheersing van de westerse beschaving. Maar in werkelijkheid was deze traditie al vóór de komst van de blanken ontstaan, waarschijnlijk in het midden van de vijftiende eeuw. Hoewel ze het fenomeen niet begrepen, wisten de eerste kroniekschrijvers wel dat ze de sjamanen niet moesten verwarren met bepaalde andere mysterieuze figuren: de *karaï.* Dit volk hield zich niet bezig met geneeskunde, die was uitsluitend bestemd voor de *payé*. En ze waren evenmin dominees, sjamanen of priesters, maar wat waren de *karaï* dan wel? Het enige dat

ze deden was praten. Ze zeiden dat het hun missie was overal te praten. Niet alleen in hun eigen gemeenschap, maar overal. De *karaï* waren voortdurend onderweg, van het ene dorp naar het andere en hielden toespraken. De *karaï* konden zich ongestraft tussen de strijdende stammen begeven, ze liepen geen enkel gevaar en werden juist vol hartstocht onthaald. Men legde zelfs een tapijt van bladeren als ze naar de dorpen kwamen. (*You really are horny. I can see that by the size of your prick,* had Eliza gezegd). De *karaï* werden nooit als vijanden beschouwd. Hoe was dat mogelijk? In een primitieve samenleving wordt een individu bepaald door zijn of haar afkomst en door de lokale gemeenschap waartoe men behoort. Hij of zij wordt ingeschreven in een genealogische keten en een net van bondgenoten. Bij de Tupí-Guaraní was de afstamming patrilineair, ze behoorden tot het geslacht van de vader. Maar dan komen we bij de vreemde redenering van de *karaï*: ze beweren dat ze geen vader hebben maar het kind zijn van een vrouw en een God. Nu doen de megalomane waanvoorstellingen van zelfverheerlijking van profeten er niet zoveel toe, maar de afwezigheid en het afwijzen van een vader is wel van belang. Als er geen vader is, kan er geen afstamming zijn. Deze redenering ondermijnt de structuur van een primitieve samenleving die is gebaseerd op bloedbanden. Het nomadenbestaan van de *karaï* was dus te wijten aan het ontbreken van een band met een bepaalde gemeenschap, niet aan hun fantasie of reislust. Ze behoorden tot geen enkele groep, ze hadden geen vijanden. Niemand viel hen aan of verklaarde hen voor gek. Ze hoorden overal bij. Wat zeiden de *karaï*? Hun redenering was meer dan zo maar een redenering. Ze maakten indruk op de Indiaanse volkeren met een redenering die brak met de traditie, en die zich losmaakte van het systeem van de door Goden en mythische voorouders opgelegde nalatenschap van oude normen en waarden. Nu komt het grootste mysterie. Waarom zou een primitieve samenleving, vastberaden haar oude waarden te behouden, deze mysterieuze mannen toestaan het einde van de regels te verkondigen en van de wereld die zich aan deze regels onderwerpt? De profetische redenering van de *karaï* kan worden samengevat in een bevestiging en een belofte: enerzijds verkondigen ze eindeloos het wezenlijk slechte karak-

ter van de wereld, anderzijds verklaren ze vol overtuiging dat de verovering van de goede wereld mogelijk is. (*Darling, I don't know what got into me,* had Eliza gezegd, *if somebody had told me this morning that I was going to do something like this, I'd have told them they were crazy).* 'De wereld is slecht! De aarde is weerzinwekkend!' meenden ze. 'We moeten haar verlaten!' Hun zeer pessimistische omschrijving van de wereld vond weerklank bij de Indianen die hen aanhoorden. Het leek hun geen zieke of krankzinnige redenering. Zo kwam het dat de Tupí-Guaraní gemeenschap onder druk van verschillende machten op het punt stond geen primitieve samenleving meer te zijn, een samenleving dus die verandering afwees. De redenering van de *karaï* bevestigde het einde van zo'n samenleving. De sterke toename van de bevolking, de neiging in grote plaatsen samen te klampen in plaats van de gebruikelijke verspreiding, de opkomst van machtige instellingen waren allemaal tekenen van de meest dodelijke vernieuwing: maatschappelijke tegenstellingen en ongelijkheid. Een diep ongenoegen maakte zich meester bij deze stammen. De *karaï* werden zich bewust van dit ongenoegen en verkondigden dit als het kwaad, de gemeenheid en de leugen van de wereld. De profeten, gevoeliger dan anderen voor de veranderingen die plaatsvonden, waren de eersten die de onzekerheid van iedereen uitspraken. Daardoor waren de Indianen en de profeten het roerend met elkaar eens en zij vertelden hun: 'We moeten de wereld veranderen.' (*Come on and fuck me,* had Eliza gezegd, *oh, baby, slam it home. Drive it in my mound. Darling, oh, fuck my box. Give me a good screw).* Welke maatregelen namen de *karaï* ? Ze spoorden de Indianen aan het slechte land te verlaten en naar het Land zonder Kwaad te gaan waar pijlen vanzelf hun prooi bereiken, waar de maïs groeit zonder die te hoeven verbouwen, een perfect land waar geen onteigening bestaat, waar de grond vóór de vernietiging van de eerste mensheid door de zondvloed de gedeelde plek was van mensen en goden. Een terugkeer naar het mythische verleden? Nee, hun verregaande iconoclasme beperkte zich niet tot de belofte van een wereld zonder zorgen. Ze gaven hun redenering een lading van totale vernietiging van de oude orde mee. Bij hun oproep werd geen enkele regel gespaard, zelfs het laatste

fundament van een samenleving niet: de wet voor de handel in vrouwen. 'Nu zullen vrouwen geen meester meer hebben!' zeiden de *karaï*. (*Fuck me, fuck me, fuck me,* had Eliza gezegd, *oh Toto, come on and fuck me*). Waar lag het Land zonder Kwaad? De mystiek van de *karaï* oversteeg de traditionele grenzen. De mythe van het aards paradijs is voor bijna alle culturen gelijk, en alleen na zijn dood kan de mens daar terechtkomen. Maar voor de *karaï* was het Land zonder Kwaad een werkelijk bestaande plek, *hic et nunc* toegankelijk, dus zonder de beproeving van de dood te hoeven doorstaan. Volgens de mythen ligt het land over het algemeen in het oosten, naar de opgaande zon toe. Om het te vinden begonnen aan het eind van de vijftiende eeuw de grote religieuze volksverhuizingen van de Tupí-Guaraní. Duizenden en duizenden Indianen verlieten hun dorpen en akkers, vastend en onophoudelijk dansend, en gingen op weg naar het oosten op zoek naar het land van de goden en werden zo opnieuw nomaden. Toen ze bij de oceaan aankwamen, stuitten ze op het grootste obstakel, de zee, maar ze waren er zeker van dat ze daarachter het Land Zonder Kwaad zouden vinden. Sommige stammen daarentegen dachten het in westelijke richting te kunnen vinden. Een volksverhuizing van meer dan honderdduizend Indianen vertrok begin zestiende eeuw vanaf de monding van de Amazone. Tien jaar later kwamen er slechts driehonderd aan in Peru, dat destijds in handen was van de Spanjaarden. De rest was gesneuveld, slachtoffer van ontberingen, honger en uitputting. De profetie van de *karaï* bracht het gevaar van een gemeenschappelijke dood met zich mee. Deze profetische traditie is niet verdwenen bij de Tupí van de kuststreken, maar is juist behouden gebleven bij de Guarani van Paraguay, die voor het laatst in 1947 eropuit trokken voor hun zoektocht naar het Land Zonder Kwaad. Enkele tientallen Mbya Indianen trokken in de richting van de Santos regio in Brazilië. Hoewel de migratiestroom van de hedendaagse Guarani is opgehouden, blijft de mystieke roeping voor hun *karaï* een inspiratiebron. Beroofd van hun macht om mensen naar het Land Zonder Kwaad te leiden, blijven de *karaï* door het binnenland trekken die hen naar de weg van bezinning leidt over hun eigen mythen en zelfs een metafysische beschouwing daarvan, zoals

blijkt uit de teksten en heilige gezangen die nog steeds uit hun monden zijn te beluisteren. Net als hun voorvaderen van vijf eeuwen geleden weten ze dat de wereld slecht is en wachten ze op haar einde. Die wereld zal worden vernietigd door het vuur en door een grote lichtblauwe jaguar, waarna alleen de Guaraní Indianen zullen overleven. Door hun enorme en aandoenlijke trots blijven ze ervan overtuigd dat ze de uitverkorenen zijn die vroeg of laat door de Goden worden uitgenodigd zich bij hen te voegen. Met deze eschatologische verwachting van het einde van de wereld weten de Guaraní Indianen dat dan hun heerschappij is gekomen en dat het Land Zonder Kwaad uiteindelijk hun ware verblijfplaats zal zijn[1].

1. Deze tekst is samengesteld op grond van het essay van Pierre Clastres, 'Mitos y ritos de los indios de América del Sur', Nicaráuac (Managua) 4 (1981), 149-154 (Noot van auteur).

2

De uitgestorven luchthaven van Atlanta lijkt in de vroege ochtend nog groter. Toto Azuaga rookt alleen een sigaret in een van de talloze wachtruimten van vertrekhal B. Een dik Amerikaans echtpaar uit het Reagantijdperk zit te kletsen in de Burger King ertegenover, waar geen bier wordt verkocht omdat het zondag is. Er komt een oude roodharige man voorbij die aarzelend de naastgelegen bar inloopt en een droge Martini wil bestellen, maar die willen ze hem niet schenken omdat de bar gaat sluiten. Hij druipt af en kijkt Azuaga met een woedende blik aan alsof hij er wat aan kan doen dat het zondag is, en loopt mopperend weg. Azuaga denkt met ontroering aan het prachtige verhaal van Hemingway, *'A clean, well-lighted place'*, en herinnert zich dat in Madrid op zondag het meest wordt gedronken. Hij herinnert zich een kleine bar, vlak bij de Glorieta de Quevedo, en denkt met tederheid: Dit is beschaving en geen kattenpis. Diep weggedoken in zijn verschoten en gekreukte blauwe jas, die goed blijkt te passen bij het eenvoudige grijs van zijn Eastern-shirt, ongekamd en ongeschoren, zijn sigaret melancholisch bungelend, en met zijn korte neus en zijn ironische blik, zou niemand hem zestig jaar hebben gegeven. Op een avond in Manhattan had Eliza hem voorgesteld aan een snobistische vrouw als 'de slonzige maar bekwame Latin Lover van een oppervlakkige Saksische nymfomane gravin, maar te ordinair en uitgekookt om koningsgezind te zijn'. Telkens als hij vanuit Oklahoma naar het zuiden moet vliegen, probeert hij deze lange tussenstop in Atlanta te vermijden. Hij vraagt zich af hoe de stad zou zijn. Hij kan zich alleen Scarlett O'Hara en president Carter voor de geest halen. Beiden waren sympathiek. De stad zou het dan ook wel zijn. Hij was zo vaak op deze enorme luchthaven geweest, maar had nog nooit de stad bezocht. Dit keer, met al die sneeuw en vertraagde vluchten, was hij al blij dat hij een plaats in het vliegtuig had weten te bemachtigen. In Miami moet hij overstappen in een vliegtuig van Paraguay Airlines.

'Kan ik u een wijn aanbieden, meneer?'

Loom en slaperig van het aangename geronk van de motoren, opent hij

zijn ogen. Alles vervaagt als een verre echo, het gekeuvel in de eerste klas, de bedrijvige stewardessen en hun behulpzame gefluister in de Guaraní-taal. Hij neemt het glas aan.
'Dankjewel, Karin.'
Hij neemt een slok. De Undurraga-wijn is precies goed. Met zijn lippen streelt hij de rand van het glas. Hij doet zijn ogen half dicht. Het bedeesde ochtendlicht komt onverwachts binnen als herinneringen... Eliza springend op de trampoline in het Sheraton-hotel aan de 52nd en Seventh Avenue. Een niets verhullende bikini, meisjesborsten als van Botticelli, teint als chocola. Wat een gouden en zorgeloze zomer.
'Ik neem deel aan het congres; ja, ik ben uitgenodigd... Als ze niet alles hadden vergoed, had ik niet kunnen komen; mijn man is dichter en heeft geen cent te makken. Eliza, maar jij mag me Liza noemen.'
Springend. Het warme zwembad.
'Wil je echt met me naar bed?'
Haar kussen zonder bril. Een douchende Eliza na het liefdespel.
'Dus je bent een boek aan het schrijven. O, met steun van Guggenheim.'
Douchestralen op haar ronde bruine borsten. Een oranje handdoek.
'Droog me af, alsjeblieft... ah, heerlijk. Harder, man!'
Haar hand om zijn stijve geslacht.
'Ik wil afscheid van hem nemen.'
Rennen naar een lezing. Eliza bij het afsluitende banket. Haar aapachtige lach. Haar perfecte en aanstootgevende tanden. Verontwaardigde oude professoren.
'Ik kan me nooit inhouden, weet je. Ik kan niet serieus blijven bij plechtige gebeurtenissen... laten we naar de Village gaan en er eentje nemen, verdomme! Uit welk museum heb ik deze astmatische oelewapper gekregen? Je lacht nooit eens!'
Het uitzicht op het World Trade Center vanaf een bord lasagne. Een paar Martini's, proost!
'Laat je portemonnee maar eens zien, een foto van je vrouw, ah, wat is ze dik, en wat een mooie meisjes... wist je dat ik architect wilde worden?'
Eliza op het verlaten strand. De stille schemering in New Jersey.

Voorwoord

Na het lezen van *El invierno de Gunter* van Juan Manuel Marcos begreep ik dat de vertaling van deze roman een enorme uitdaging zou betekenen. In eerste instantie leek het een lappendeken van verschillende verhalen in verschillende stijlen te zijn. Op het ene moment een politiek geladen realistische tekst, dan weer zeer poëtisch, maar ook met veel gevoel voor humor, donker en dramatisch naast licht en komisch. Juist deze afwisseling maakt de roman in mijn ogen zeer bijzonder.

Gunters Winter speelt zich af tijdens de Falkland-oorlog en handelt over de dictatuur die de bevolking van Paraguay en Argentinië in een ijzeren greep hield. De schrijver verhaalt uit eigen ervaringen over vervolging, gevangenschap, marteling en ballingschap. De strijd van het volk om dit regime te trotseren en te overleven is dan ook een van de voornaamste thema's van de roman. Juist deze strijdbaarheid geeft het boek toch optimisme mee, met het vertrouwen dat het goede in de wereld het uiteindelijk zal winnen van het kwaad, zoals gesymboliseerd door het Land zonder Kwaad in de primitieve cultuur van de Guaraní.

Ondanks de politieke lading van de tekst, leest het nooit als een pamflet. Er is altijd ruimte voor lyrische ontspanning, een vindingrijke kwinkslag.

De auteur neemt ons mee op een literair avontuur met Gunter en zijn familie door verschillende tijden, plaatsen, gebeurtenissen en emoties, waarin de personages sterk worden neergezet. Hierbij maakt hij op een levendige manier gebruik van zijn taalvirtuositeit met vele woordspelingen en van de grove taal van het volk, die ik zo veel mogelijk in de vertaling heb geprobeerd te verwerken. Naast deze taalgrappen strooit hij met erudiete verwijzingen uit de literatuur, filosofie en kunst, uit zowel de klassieke als uit de Latijns-Amerikaanse cultuur. Net als andere schrijvers van de zogenaamde Latijns-Amerikaanse post-boom generatie (Manuel Puig, Isabel Allende, Antonio Skármeta, Ángeles Mastreta, Laura Esquivel) giet hij historische feiten in een postmoderne stijl.

In het geboorteland van de schrijver is Gunters Winter gekozen tot een van de tien belangrijkste boeken in de geschiedenis van het land en tot

de voornaamste roman van de laatste veertig jaar. Wereldwijd is het boek vertaald in veertig talen en geprezen als een literair hoogtepunt van deze tijd, van Parijs tot New York, van Moskou tot New Delhi, van Beijing tot Rio de Janeiro.
Ik wens de lezer veel leesgenot bij deze Latijns-Amerikaanse klassieker.

Klaas de Boer